

Heemkondekring Sankt-Tolbert Vaals

Nieuwsbrief Nummer 21 – Juni 2011

Frans Griesenbrock

In de jaren 50 en 60 van de vorige eeuw groeide Griesenbrock uit tot een beroemdheid van kerkschilderingen, het ontwerpen van glas-in-lood ramen en tabernakels. In zijn eigen woonplaats Vaals heeft Griesenbrock meerdere kunstwerken gerealiseerd. In de kapel van de Camillianen aan

In *Veleden&Heden* nr. 13 (verschijnt in oktober 2011) schrijft Herbert Kuijpers (met dank aan de nabestaanden) een mooi artikel over de Vaalser kunstenaar en zanger Frans Griesenbrock.

de Esch de wanden, plafonds en de kruisweg. In de kloosterkerk aan de Heuvel de wanden achter het altaar. In de St. Jozefkerk in 1991 twee rozetten van glas in beton, grotendeels gedoneerd door de kunstenaar zelf. Overigens is nog iets van dit werk te bewonderen in de bibliotheek Vaals. In de St. Lambertus kerk in Holset heeft hij de wandschildering van de H. Genoveva gerealiseerd. Ook de kapel van de Redemptoristen in de Kerkstraat is door Frans Griesenbrock geschilderd. Het totale aantal werken, dat Frans Griesenbrock vervaardigd heeft, is enorm groot.

(Het getekende portret is een postuum eerbetoon van Al Hellebrand aan Frans Griesenbrock)

Johan Mans

Op de vraag van Arthur Cransveld wat er van Johan Mans is geworden (Nieuwsbrief 20), kreeg hij van een lezer de volgende reactie: 'Jan Willem Mans (* 22-1-1899 Vaals; + 1942

Casablanca). Was militair en later hotelhouder. Hij heeft gewoond in Midelt prés de Fez bij Agadir in Marokko. Is overleden in Casablanca. Hoe en waardoor is helaas niet bekend.'

De obelisk

Johann Arnold Kopstadt, schoonzoon van Johann Arnold von Clermont (1728-1795) heeft biografische notities over nagelaten over deze grote persoonlijkheid en uiteraard komen hierbij diverse beschrijvingen van locaties in Vaals aan de orde.

Over de obelisk schrijft hij:

Gedenck Säule am Ende der Anlagen in Vaals. Eine 40 Fuß hohe Pyramidal-Säule von

Quader Steinen die sich aus einem großen Teiche erhebt, auf der Mitte mit seinem, des Errichters Nahmen, und auf der Spitze mit einem Janus Kopfe versehen, um dadurch die Vergangenheit, und was bereits in derselben für sein geliebtes Vaals geschehen, und die Zukunft, und was darin noch geschehen könne, zu bezeichnen. - Möge der Himmel nur seine wohlwollende Absicht erfüllen. (Bron: H.C. Scheibler 'Westdeutsche Ahnentafeln' (1939) In het Rijksarchief in Maastricht ligt een tekening (zie afbeelding) van architect M. Soiron van omstreeks 1829 met in het bijschrift: "...en staen op de zijden 4 wapens vergult van den Heer Clermont, en termineert hij van boven met een veelpuntige Sterre".

Lees over het verval van de obelisk:

www.sankttolbert.nl → Publicaties → In de Pers → Opknappen historische zuil Vaals dure grap. Dit verhaal krijgt zeer zeker meerdere vervolgen.

De Gau

De Gau is vóór de 18de eeuw een waterrijke en snelstromende beek, die door het centrum van Vaals stroomt en uitmondt in de Selzerbeek. Het regen- en sneeuwwater, dat op de omringende heuvels in de grond zakt, komt als bronnen aan de voet van de heuvels kristalhelder te voorschijn en vormt dan beekjes. In de dalen, die de Vaalserberg omringen, treft men veel bronnen aan, die het begin vormen van een groot aantal beken om Vaals. Een van die beken, gevoed door diverse bronnen, is de (nu niet meer zichtbare) Gau met haar zacht water. In de 18^e ontstaan industrieën in de waterrijke gebieden van Aken, Eupen,

Monschau, Verviers en Vaals. Het water vormt in die tijd de enige drijfkracht voor de industrie, want stoommachines kent men nog niet. Het dorpje Vaals blijkt voor fabrikanten als von Clermont en Kuhnen een geschikte plaats om een laken- en naaldenindustrie te vestigen. Er is goed water en plaats genoeg om fabrieken en huizen te bouwen. Bovendien zijn er voldoende werkwillige arbeiders. Behalve als aandrijfkracht voor de 'machines' wordt het water van de Gau (de Gouw) in de lakenindustrie gebruikt voor het wassen, ontvetten en bleken van de wol.

De Gau is vervolgens door de eeuwen heen de levensader van Vaals. Zonder de Gau zou Vaals geen vroege industrieën hebben aangetrokken en zou de plaats een onbetekenend dorp zijn gebleven.

Over het lokaal De Gau op het von Clermontplein lees www.sankttolbert.nl → Publicaties → In de Pers → *Oude dame zonder botox* → *Het kindje van Men Savelberg*.

Heemkundekring Sankt Tolbert wenst de eigenaren van De Gau, Heinz Ortman en Pieter Kierkels beiden lid van deze vereniging, veel succes met hun nieuw te openen galerie.

De Veldeke dialectprijs

Op 20 november wordt de editie 2011 van Veldeke dialectprijs uitgereikt. Bij deze een oproep aan alle dialectschrijvers in en buiten de gemeente Vaals: Pak de pen, ga voor de typemachine of voor de computer zitten, open uw geest, geef uw fantasie de ruimte en componeer een mooi verhaal of een mooie gedichtencyclus. Waarover? Dat dondert niet. Alle onderwerpen zijn welkom. De enige eisen zijn: de teksten moeten in de thuistaal geschreven zijn, in het dialect waarmee u bent opgegroeid en leg er iets in van uzelf. Schrijf uw verhaal vanuit uw hart en probeer niemand anders na te doen. En laat u vooral niet afschrikken. Een nieuwe dialectschrijver of dialectdichter zoals pastoor Schleiden (Vijlen) en (foto) Johann Kunkels (Vaals) hoeft u niet te zijn.

Het moeten wel verhalen zijn die iets meer zijn dan een schoolopstel, gedichten die iets hoger mikken dan een sinterklaasrijmpje. De spelling mag geen belemmering zijn. Voor het hoe en wat:

www.veldeke.net

Schrijftalent zit er genoeg in Vaals, maar dit komt helaas weinig of niet tevoorschijn. Af en toe komen verhalen, gedichten en liederen naar voren in de carnavalstijd en bij verenigingsjubilea. Daar zitten juweeltjes bij, die wachten op publicatie. Durft u niet bij Veldeke in te sturen, stuur uw verhaal of gedicht dan naar heemkundekring Sankt Tolbert, waar publicatie in het jaarboek *Verleden&Heden* mogelijk is.

Exposities in Vaals

- Religieus werk van Rob Scholte in Museum Vaals, Eschberg 5-7 te Vaals. www.museumvaals.nl
- Schilderijen, tekeningen en beeldhouwwerken van Gerd Lebjedziski in De Kopermolen aan

het von Clermontpein 11 te Vaals.

www.dekopermolenvaals.nl

- Schilderijen van Math Stollman in de Heuvellandbibliotheek Vaals.

Arbeiterverein – Werkliedenvereniging

Op 25 januari 1875 werd in Vaals de 'Arbeiterverein St. Paulus' opgericht naar voorbeeld van en met behulp van de Akense 'Arbeiterverein'. De Statuten pasten zich aan bij de te volgen richtlijnen van een christelijke levensopvatting, van onderlinge hulp in de wisselvalligheden van het leven, de bevordering van onderlinge vriendschap en van gezellige samenkomsten. Dit is de oudste vereniging op het gebied van werkliedenorganisaties in Limburg en waarschijnlijk in heel Nederland. Binnenkort publiceert heemkundekring Sankt Tolbert een themanummer: *Arbeiterverein St. Paulus 1875-R.K. Werkliedenvereniging Vaals-NKV Vaals*. Deze uitgave bestaat uit de volledige tekst (met advertenties en afbeeldingen) van alle verschenen jubileumgidsen. Vooraf staan er afbeeldingen in van enkele unieke attributen uit de beginjaren van de Arbeiterverein St. Paulus, nu ondergebracht in het archief van heemkundekring Sankt Tolbert. Voor de geïnteresseerde lezer is deze uitgave een interessant stuk geschiedenis van Vaals op

sociaal-historisch gebied. Het boek kost € 10 (excl. verzendkosten) en is alleen op bestelling verkrijgbaar. Hiervoor kunt u tot eind juni inschrijven bij leo.junggeburst@planet.nl of 043-4503754. De inschrijvers krijgen bij het verschijnen van het boek (medio juli) bericht.

Jubilarissen bij de kring Valkenburg en Heuvelland van het LGOG

Op vrijdag 3 juni 2011 zijn aan een 25-tal personen jubileumspeldjes uitgereikt door het Limburgs Geschied- en Oudheidkundig Genootschap. Het waren 25-jarige, 40-jarige en 50-jarige jubilarissen. Het was overigens voor de eerste keer dat deze werden uitgereikt. Het betrof dus een 'inhaalslag'. Ook een drietal leden van Sankt Tolbert werden geëerd. Tijdens een

gezellig samenzijn in hotel Monopole te Valkenburg en onder het genot van een drankje en een hapje waren het de heren Jean Cohlst (1982), Giel Xhonneux (1981) en Funs Patelski (1980) die alle drie 25 jaar of langer lid zijn van het LGOG. *(Tijdens de feestelijke uitreiking heeft Giel Xhonneux enkele foto's gemaakt. Hij staat er zelf niet op)*

Jean heeft zijn speldje net ontvangen

Funs bewondert het samen met voorzitter de Maeijer

Bezoek

- Op 28 mei was er in het verenigingsgebouw Op Sankt Tolbert onder auspiciën van het LGOG een contactdag voor de besturen van de heemkundeverenigingen uit de regio's Parkstad en Heuvelland.
- Sankt Tolbert ontving op 18 juni 45 personen van Hkk 'De Baronie van Cranendonck'. Dit was een initiatief van ons lid Annie Staals-

Jacobi die in Soerendonk woont en ook lid is van genoemde heemkundekring. De gasten kregen een diapresentatie over Vaals en vervolgens een rondleiding in drie groepen door het centrum (de vroegere 'Dorpstraat'). De professionele begeleiding van deze excursie Vaals werd zeer gewaardeerd!

Een professionele lijnentrekker

Dat onze voorzitter Peter Sparla in zijn vrije tijd een zinvolle bezigheid heeft met Sankt Tolbert weten we al heel lang. Onlangs hoorden wij ook dat hij verantwoordelijk is voor de juiste afmetingen e.d. van het speelveld bij de plaatselijke voetbalclub Rood-Groen. Nu moet u weten dat deze dr. ir. In de geodesie een professoraat heeft aan de Fachhochschule in Aken. En uit hoofde van dit beroep weet hij natuurlijk hoe de punten voor het trekken van de lijnen wetenschappelijk uitgemeten en uitgezet moeten worden. Alle voetballiefhebbers in Vaals

hopen nu dat het bestuur van de voetbalclub in de toekomst ook zo professioneel de coördinaten uitzet. Met passen en meten kan de club weer aansluiten aan vroegere successen. Vooral dat het eerste elftal (waar zoon Mark speelt) in 2012 in een rechte lijn weer eens kampioen wordt. Bekijk ook enkele elftalfoto's uit de bloeiperiode van de vereniging een halve eeuw geleden: www.sankttolbert.nl → Uit vroegere tijden → Verenigingsleven → Sportverenigingen → Wit Groen.

Eeuwenoud weienpad afgesloten

Een aantal fervente wandelaars attendeerde de heemkundekring op het feit dat het eeuwenoude weienpad door de 'zövvve weije' (zeven weien) onlangs zonder enige aankondiging is afgesloten. Het pad liep even voorbij de Schuurmolen in zuidelijke richting naar de Weierweg langs de volmolen Frankenhof. Wat de reden ook mag zijn, de heemkundekring had toch wel ergens een berichtgeving hierover verwacht en daarop eventueel kunnen reageren.

Foto Dolf Baltus: Akerweg. Bij de gekleurde paaltjes begon het voetpad via de weilanden, 'zövvve weije' richting Weierweg en werd op 6 juni 2011 d.m.v. prikkeldraad gesloten.

Internet

In de Pers: Via www.sankttolbert.nl en de knoppen → Publicaties → In de Pers vindt de meest interessante artikelen uit de pers over Vaals of Sankt-Tolbert.

Fijne herinneringen aan de schooltijd:
deabeeltjes.deds.nl/schoolvanvroeger

De genealogie van enkele bekende Vaalser families staat ook op internet:

Von Clermont: www.ferriere.net

Caubo: www.caubo.com

Van Wersch: www.vanwersch.info

Activiteitenagenda

Vrijdag 24 juni om 19.30 uur:

Bijeenkomst van Heemkundekring Sankt Tolbert in het verenigingsgebouw aan de Bloemendalstraat 11A.

In de maand juli is er geen bijeenkomst

Zondag 26 juni om 10.00 uur:

Jaarlijkse herdenking bij vliegermonument nabij de Wilhelminatoren

10 Juli – 31 Juli:

Kunstroute Vaals met locatie Óp Sankt Tolbert. Dagelijks 10-14 uur.

Speciale verjaardagen (70+) van Sankt Tolbert – leden

Juli 2011

Henny Crott (2-7-1937)

Joseph Mertens (12-7-1929)

Beiden van harte proficiat!

Bijeenkomsten

De maandelijksse bijeenkomsten van de heemkundekring worden gemiddeld door ongeveer 50 leden bezocht. Dat is zeer verheugend en draagt bij aan een goede sfeer binnen de vereniging. Daarbij komt dat meer dan 40 leden buiten de gemeente Vaals wonen en waarschijnlijk de afstand een bezwaar vinden. De resterende leden zijn verhinderd of bezoeken

de bijeenkomsten maar sporadisch. De heemkundekring wil de leden die vanwege fysiek of ander ongemak niet aanwezig kunnen zijn hierbij absoluut niet vergeten en de beste wensen overbrengen, daarbij hopende dat de publicaties via nieuwsbrieven, de notulen en de website hun betrokkenheid met Sankt Tolbert in stand houdt.

Nieuwe leden

Als nieuw lid van de Heemkundekring Sankt Tolbert werd in juni ingeschreven:
Maria Nicolaije-Bischoff (Vaals)
Juliette Verbeek-Benink (Vaals)
Anna Deckers-Jansonius (Vaals)

Jo Winkens (Vaals)
Piet Winkens (Maastricht)
Maria Louise Scheidt-Kutzke (Vaals)

De vereniging telt nu 170 leden.

Reageren

De nieuwsbrief is een maandelijks uitgave van heemkundekring Sankt Tolbert (inhoud: Leo Junggeburgt; opmaak Marcel Wolff). Wilt u meer weten over de heemkundekring Sankt Tolbert, een bijdrage leveren aan deze nieuwsbrief of heeft u een interessante mededeling, kijk dan op de website www.sankttolbert.nl of mail naar sankttolbert@gmail.com. De nieuwsbrieven staan ook in pdf-formaat op de website. Deze kunt u downloaden. Tevens kunt u op de site aangeven als u de nieuwsbrief niet meer wilt ontvangen.

